

прэзентацыю можна сказаць: “Тваё выступленне было вельмі добрым”, або аўтаамаатару адзначце: “Ты водзіш машыну амаль віртуозна”.

Можна зрабіць камплімент праз “трэцюю асобу” – сутнасць яго ў тым, што вы гаворыце вашаму субяседніку прыемныя словы, выказаныя другім чалавекам. Напрыклад: “Святлане Іванаўне вельмі спадабалася твая прэзентацыя” [2, с. 27].

Многія людзі выкарыстоўваюць і такі прыём як скрыты камплімент. Напрыклад вы звяртаецеся да свайго калегі са словамі: “Парай мне добры рэстаран” – гэта азначае, што вы пытаецеся ў чалавека, які мае добры густ.

Найбольш каштоўны для суразмоўніка такі камплімент, які падкрэслівае яго індыўідуальнасць, тое, што выдзяляе яго з агульнага натоўпу. Напрыклад: “У вас такая прамяністая ўсмішка” і г.д.

Рабіць кампліменты можна ўсім тым, хто крыху варты добрага слова. Добрыя словы падымаюць настрой таму, каму яны адрасаваныя. А калі вы падаравалі камусьці станоўчыя эмоцыі, яны абавязкова вернуцца да вас. Так што давайце будзем гаварыць адзін аднаму кампліменты.

1 Тамберг Ю.Г. Как научиться говорить комплименты. – Москва, 2007, 130 с.

2 Харченко В.Р. Современная повседневная речь. – Москва, 2005, – 184 с.

3 Шейнов В.П. Неотразимый комплимент. Безотказные приёмы влияния. – Санкт-Петербург, 2015, – 240 с.

УДК 811.161.3

НАВУКОВЫЯ ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ

Студэнт – Казека М.М., 21 мо, 2 курс, ФТС

Навуковы

кіраўнік – Смалянка Г.А., ст. выкладчык

УА «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт»,

г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

У мовазнаўчай літаратуры адзначаецца, што ў навуковых тэкстах кніжныя фразеалагізмы – з’ява досыць рэдкая, прыводзяцца прыклады кніжных фразеалагізмаў: *краевугольны*

камень, чырвоная нітка, камень спатыкнення і інш. Сапраўды, такія выразы маюць ярка выражаную афарбоўку кніжнасці і ўжываюцца ў публіцыстычным і мастацкім, зрэдку – навуковым, стылях. Аднак навуковы стыль мае сваю спецыфіку выкарыстання фразалагізмаў у залежнасці ад падстыляў: уласна навуковага, навукова-палемічнага, навукова-папулярнага, навукова-вучэбнага і навукова-тэхнічнага. Згаданыя вышэй фразеалагізмы функцыянуюць у навукова-папулярным, навукова-палемічным і навукова-вучэбным падстылях. Што да ўласна навуковага і навукова-тэхнічнага падстыляў, то тут паўстае пытанне размежавання тэрміналагічных словазлучэнняў і фразеалагічных (якія фіксуюцца ў тэрміналагічных слоўніках і даведніках як тэрміналагічныя).

Па сваіх прыкметах тэрміналагічныя словазлучэнні блізкія да словазлучэнняў агульнаўжывальнай лексікі. Паводле структуры тэрміналагічных словазлучэнні падзяляюцца на простыя (*раскладанне па ступенях, прастора вектарная*) і складаныя (*раскладанне вызначніка па элементах, раскладанне на простыя дробы*). Паводле спосабу выражэння галоўнага кампанента тэрміналагічных словазлучэнні падзяляюцца пераважна на іменныя (*адказ станоўчы, адлюстраванне сферычнае*) і дзеяслоўныя (*выводзіць формулу, вызваляцца ад радыкалу*). Від сінтаксічнай сувязі ў тэрміналагічных словазлучэннях – у асноўным дапасаванне і кіраванне; кампаненты часцей уступаюць у атрыбутыўныя і аб'ектна-атрыбутыўныя адносіны, значна радзей – у акалічнасныя ці аб'ектна-акалічнасныя адносіны (*функцыя адваротная, умова інтэгральнасці, умова дастатковая, пункт сканцэнтравання, пераходзіць да ліміту, раскаладаць у шэраг*).

Тэрміналагічныя словазлучэнні, як і свабодныя словазлучэнні, выражаюць і абазначаюць састаўное, але адзінае паняцце; асобныя кампаненты шматслоўнай тэрміналагічнай адзінкі выражаюць істотныя прыкметы навуковага паняцця, агульнае значэнне тэрміналагічнага словазлучэння вызначаецца семантыкай асобных элементаў.

Асноўнай рысай шматслоўных тэрміналагічных адзінак, якая дазваляе выдзеліць іх у асобны клас, з'яўляецца сувязь з тэхнічным паняццем, напрыклад: (тэхн.) *паўгусенічны аўтамабіль, колава-*

гусенічны аўтамабіль, аўтамабіль абмежаванай праходнасць, аўтамабіль звычайнай праходнасці, аўтамабіль павышанай праходнасці, малалітражны легкавы аўтамабіль, сярэднелітражны легкавы аўтамабіль, шматлітражны легкавы аўтамабіль і інш.

Па спаянасці кампанентаў тэрміны-словазлучэнні падзяляюцца на свабодныя і несвабодныя. У свабодных тэрміналагічных словазлучэннях кожны кампанент з'яўляецца тэрмінам (нулявое дзяленне, нулявы вектар). Несвабоднымі лічацца такія тэрміналагічныя словазлучэнні, у якіх кампаненты (калі яны ўжыты ізалявана) могуць і не быць тэрмінамі (чырвоны радок). Да несвабодных тэрміналагічных словазлучэнняў адносяцца: нямецкі вугал – “гладкі, без выступаў вугал (хаты)”; мятая пара – “адпрацаваная пара ў машынах”; мёртвы пункт – “стан збёнаў механізма, калі яны знаходзяцца ў імгненнай раўнавазе”; сонечны вецер – “пастаяннае радыяльнае сцяканне плазмы з паверхні Сонца”; выпадковае блуканне – “спецыяльнага выгляду выпадковы працэс. Яго можна разглядаць як мадэль, якая апісвае перамяшчэнне часцінкі ў нейкай фазавай прасторы пад уплывам якога-небудзь выпадковага механізма”; залатое сечыва – “вынік дзялення адрэзка, пры якім большая яго частка ёсць сярэдняя прапарцыйная паміж усім адрэзкам і меншай яго часткай” і інш.; эканамічныя тэрміны кошык валютны, праблема зайцаў, чорны рынак, замарожванне цэн, мяккія параметры, уцёкі капіталаў, гарачыя грошы, парасон цэн і інш.; спартыўныя тэрміны кантрольны час, марская хвароба, жоўтая картка, зялёная картка, чырвоная картка, зоркавы прабег, пацэліць у яблычак, яб'явіць мат каралю, лёгкая атлетыка, цяжкая атлетыка і інш.

Калі ж састаўныя тэрміны ўзніклі са свабодных словазлучэнняў у выніку іх метафарычнага пераасэнсавання, то яны павінны адносіцца да разраду фразеалагізмаў: антонаў агонь, баранчык божы, брат-сястрыца, воўчае лыка, гусіныя латкі, зязюльчын лён, мядзведжае вуха і інш. Фразеалагізмамі трэба лічыць астранамічныя назвы, у аснове ўтварэння якіх ляжаць суб'ектыўныя прыметы (асацыяцыі): Валасы Веранікі, Вялікая Мядзведзіца, Вялікі Пёс, Гончыя Псы, Малая Мядзведзіца, Млечны Шлях, Паўночная Карона, Малы леў, Малы Пёс і інш.; фізічныя тэрміны белы вугаль

“рухаючая сіла вады”; *блакітны вугаль* “рухаючая сіла ветру”; тэрмін эканомікі *белы слон* “здзелка, пры якой расходы заведама перавышаюць патэнцыяльна магчымы прыбытак”; батанічныя народныя назвы *ракавы шыўкі* – (драсён змяіны) “водныя і сухапутныя расліны, з прамастойнымі, распасцёртымі або павойнымі сцяблямі, з суцэльным, часта шурпатым лісцем”; *губа авечая* – “бяляк) “шапкавы грыб з белай пукатай шапкай, са шчыльнай, сырападобнай, белай мякаццю”; *чортава рабро* – (клапагон еўрапейскі) “расліна вышынёй 1-1,5 (2,5)м з непрыемным удушлівым пахам, які адпуджае клопоў, з белаватымі кветкамі”; *чортавы пажуры* – (бадзяк) “род двух- і шматгадовых травяністых раслін сямейства складанакветных. Пераважна калючыя расліны”; *сабачае мыла* – (гладун мнагашлюбны) “шматгадовая, моцнадухмяная “мнагалетнік вышынёй 25-100 см, з верацёнападобным каранем і чырвона-бурым, уверсе рабрыстым сцяблом і жоўтымі кветкамі”; *язюльчыны ручнікі* – (крапінец) “расліна вышынёй 10-25 см з прыгзнятымі сцяблямі, з дробным лісцем, з няправільнымі сінімі, радзей ружовымі кветкамі ў рэдкай гронцы”; *сабачы язык* – (касталом) “ядавітая расліна з паніклымі брудна-цёмна-чырвонымі кветкамі” і інш.; у інфарматыцы – *чорная скрынка* “тэрмін сістэматыкі, які абазначае сістэмы, структура і ўнутраныя працэсы якіх невядомыя або вельмі складаныя для разумення і тлумачэння”; спартыўныя тэрміны *ластаўка аўэрбах* (гімнастычная фігура); *скінуць з п’едэстала* (устанавіць новы рэкорд) і інш.

Нешматколкасная частка фразеалагізмаў сучаснай навуковай мовы доволі цікавая і разнастайная, яна заслугоўвае сістэмнага апісання сваіх моўных асаблівасцей і павінна знайсці адлюстраванне ў адпаведных фразеаграфічных працах.

1 Ляшчынская, В.А. Студэнту аб мове: прафесійная лексіка: вучэб.дапам. / В.А. Ляшчынская. – Мінск: УП “ІВЦ Мінфіна”, 2003. – 243 с.

2 Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі /Арашонкава Г.У., Булыка А.М., Люшчак У.В., Падлужны А.І.; навук.рэд. А.І. Падлужны. – Мінск: Беларуская навука, 1999. – 175 с.